

ПРОБЛЕМА КОЕВОЛЮЦІЇ В СУЧАСНІЙ ФІЛОСОФІЇ І НАУЦІ

Самелюк А.А.

Науковий керівник – д-р філос. наук, проф. Штанько В.И.
Харківський національний університет радіоелектроніки
(61166, Харків, пр. Науки, 14, каф. філософії, тел.: (057) 702-14-65)

The main approaches to the problem of the co-evolution of nature and society are considered. The role of science and technology is analyzed in the process of transformation of the biosphere. The dialectic of artificial and natural is investigated in the context of a co-evolutionary strategy.

Розпочата в середині ХХ ст. науково-технічна революція привела до поглиблення протиріч в соціоприродній системі. Багаторазово зросли масштаби тиску суспільства на біосферу, характер і інтенсивність тих змін, які відбуваються в процесі антропогенного впливу на природу свідчать про те, що оптимізація взаємовідносин в системі «суспільство-природа», тим більше їх коеволюція, неможливі без істотної перебудови принципів, що лежать в основі цих відносин, відповідно до вимог об'єктивно існуючих фундаментальних закономірностей самоорганізації біосфери.

Вирішення цього завдання вимагає аналізу єдності природних і культурних явищ. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває розгляд культури як специфічної соціоприродної освіти, яка визначається характером і способом сформованої взаємодії суспільства і природи. Такий підхід до дослідження веде до пошуку нових орієнтацій у виробленні екокультурних механізмів оптимізації людської діяльності, спрямованої на здійснення коеволюційної стратегії.

В останні десятиліття досить успішно розробляються концепції причетності культури і екології, що охоплюють широкий спектр проблем соціокультурної детермінації взаємодії людства з природою. Актуалізація екокультурних способів стабілізації соціоприродної взаємодії передбачає виявлення механізмів оптимізації людської діяльності з метою збереження біосфери як цілісної системи, що самоорганізується, і коеволюції природи і суспільства.

Термін «коеволюція» довгий час використовувався у відносно вузькій галузі екології, яка розглядає історичний розвиток взаємовідносин між взаємодіючими видами живих істот (наприклад, між видами хижаків і їх жертвами). В даний час поняття коеволюції вийшло за межі не тільки теорії біологічної еволюції, а й біології в цілому, увійшло в різні галузі сучасної науки, зокрема, в соціобіологію.

Існує думка, що одна з головних проблем коеволюції є результатом протиріччя між штучним і природнім, але слід відмітити, що вона актуальна з моменту появи людини, який і є творцем нового світу. Однак,

в тлумаченні штучного як «антиприродного», оголошення їх двома самостійними світами, між якими йде боротьба, багато протиріч. Слід відмітити, що між природним і штучним немає непрохідною прірви, штучне не є абсолютним запереченням природного, а іншим його виразом.

У контексті досліджуваної проблеми цікавий підхід В. І. Вернадського, який вважав, що наука і техніка несуть пряму відповідальність за кризовий стан соціоприродних взаємодій. Він вважав, що в сучасну епоху ставиться питання про перебудову біосфери в інтересах людства як єдиного цілого, результатом чого буде перехід до ноосфери як наступної стадії еволюції природного середовища, що виникає в результаті перебудови верхньої оболонки нашої планети «науковою думкою і державно організованою, нею спрямованою технікою»[1, с. 260]. На думку вченого, люди формують нову силу, впливаючи створюваними знаряддями на стримуюче їх середовище біосфери і цим творячи ноосферу.

В останні два десятиліття філософами і представниками природничо-наукового і соціогуманітарного знання були зроблені спроби всебічного розгляду коеволюційних механізмів вирішення кризових ситуацій. Причому, як свідчать результати проведених досліджень в різних областях сучасної науки, в більшості випадків автори з неминучістю приходили до висновків і узагальнень філософсько-методологічного плану.

В цьому плані коеволюційну проблематику розробляв академік М.М. Моїсеєв. Він сформулював і ввів у науковий обіг поняття «екологічний імператив», який позначає «ту межу допустимої активності людини, яку він не має права переступати ні за яких обставин» [2]. При цьому в основі цього лежить принцип скоординованої еволюції людини і біосфери.

Обґрунтованими видаються такі підходи до реалізації цього принципу, які припускають, що перетворення повинні починатися з пріоритетів цінностей моральних і правових норм і інститутів, які формують духовно-інтелектуальну базу вжиття запобіжних заходів в області взаємодії природи і суспільства, що дозволяють реалізовувати коеволюційну стратегію соціоприродного розвитку.

Список використаних джерел

1. Вернадский В.І. Декілька слів про ноосферу // Успіхи біології. — 1944. — 18. — Вып. 2. — С. 113—120.
2. Моїсеєв М. М Доля цивілізації. Шлях розуму. М.: Вид-во МНЕПУ, 1988. 288 с.